

urbanita

1/2013

25. ročník

Rozhodovanie o území • Nový stavebný zákon • Trnava • Igor Marko
Participatívne plánovanie • Súťaž Hájik-Západ • Košice EHMK 2013

Procesy v územnom plánovaní

Projekt Zeleného Starého mosta v Bratislave, ktorý vznikol v roku 2009 v rámci Mestských zázahov v spolupráci s Petrou Havelskou, chápu autori ako príspevok k otvorenej diskusii, ktorá by mala vždy prebiehať pri takýchto dôležitých projektoch. Tento rok sa bude most rekonštruovať podľa návrhu, ktorý nevyšiel z architektonickej súťaže.

Igor Marko: Neriešme „problémy“, riešme spoločný záujem

Ing. arch. Martina Jakušová, foto: FoRM Associates

Igor Marko je slovenský architekt, ktorý od roku 1996 pôsobí v Londýne. Je zakladajúcim členom londýnskeho architektonického ateliéru FoRM Associates a má za sebou množstvo významných a úspešných projektov. V súčasnosti otvára novú kreatívnu a konzultačnú platformu Marko&Placemakers. Venuje sa urbanizmu, regenerácii miest a interdisciplinárnym projektom na pomedzí architektúry, mestského rozvoja a výtvarného umenia. Jeho devízou je skĺbenie profesie architekta a mestského dizajnéra. Pri svojej tvorbe sa pokúša stierať hranice medzi jednotlivými profesiami a zabezpečiť integritu každého projektu od začiatku až do konca. Sleduje dianie v oblasti architektúry a územného plánovania na Slovensku a vďaka možnosti porovnať procesy rozhodovania v území u nás a v zahraničí uvažuje o mnohých veciach s inšpirujúcim nadhľadom.

Marko&Placemakers takisto ako FoRM Associates sú postavené na otvorenej partnerskej spolupráci s odborníkmi z iných oblastí. Aký prínos to má pre Vašu prácu?
Interdisciplinarita, spolupráca s odborníkmi z iných profesií a presahy

sú pre mňa fundamentálne. Môj tím takto „vyrástol“ a je to naša DNA – od začiatku nám vyhovoval tento prístup. V Británii je takáto forma otvoreného ateliéru prirodzená a mnohé ateliéry fungujú na podobnom princípe. Keď vstupujeme do zákazky, automaticky

si prizývame štyroch-piatich odborníkov z iných oblastí, ktorí spolu s nami formujú koncept. Niekedy sú to aj neštandardné kombinácie profesií, ktoré zaujímavo osviežia proces a výsledok. V konečnom dôsledku ma teší, ak mám možnosť spoznať nových ľudí.

Tvorba mesta často závisí aj od ochoty či schopnosti zúčastnených spolupracovať a nadviazať na to, čo už existuje.

Prekvapuje ma, ako sa mrhá potenciálom toho, čo urbanisti a územní plánovači doteraz urobili. Keď sa s niekým zhovorám o nejakom území, zvyčajne vysvitne, že na danú lokalitu sa už urobilo päť-šesť projektov, súťaží, štúdií, ktoré sú často veľmi dobré, obsahujú množstvo informácií o území a navrhujú výborné riešenia. Malo by sa z nich vychádzať, je ľahkovážne „zahodiť“ všetko, čo tu doteraz bolo, a neustále začínať odznova. Neexistuje žiadna databáza, kde by sa dali riešenia porovnať. Ak vieme oceniť, čo bolo dobré, otvára sa pozitívny priestor na zlepšovanie. Považujem za dôležité, aby sa viac hovorilo o prínosoch ako o chybách.

Viaceri architekti vravia, že „vďaka“ kríze sú nútení experimentovať a riskovať.

Je to tak. Ak chcú prežiť, musia prísť s netradičnými riešeniami, ktoré sa doteraz nepraktizovali. Je to už spomínaná interdisciplinarita a flexibilné partnerstvo, ktoré lepšie reaguje na požiadavky trhu. Partnerstvo by malo byť ideálne postavené na kreativite, nie oportuniste. Napríklad to môže byť tvorivá a inovačná spolupráca so stavebnými firmami, ktoré tiež potrebujú proaktívne reagovať na stavebný útlm. Ako dobre vieme, stavebný priemysel a architektúra sa od seba v časoch boomu, paradoxne, vzdalovali. Ako keby nám chýbal čas na sebareflexiu. V pohodlí si nikto nevnímal, že kráľ je už dávno nahý. Architektonická profesia sa otvára a nepredvídateľne mení a s ním aj profesijné prelínanie urbanistov, architektov s krajinnými architektmi či urbánnymi dizajnérmi. Na Slovensku napríklad akútne chýba vrstva skúsených urbánnych dizajnérov, ktorí by sa venovali tvorbe verejného priestoru. „Tvrdé“ a „mäkké“ zložky tvorby mestského prostredia sa tu často neprekrývajú, priam si odporujú. Je to aj výzva pre architektonické školy, ich štruktúru a spôsob výučby.

Často preberajú aktivity na zlepšenie prostredia občianske združenia.

Áno, musíme si uvedomiť, že mesto

Igor Marko

Štúdium architektúry ukončil v roku 1994 na VŠVU v Bratislave. Počas štúdia pôsobil v bratislavskom architektonickom štúdiu Markrop. Po príchode do Londýna získal pracovné skúsenosti v anglických ateliéroch Studio E a Ian Ritchie Architects. V roku 1996 spolu s výtvarníkom Petrom Finkom založil ateliér Art2architecture, kde začala ich interdisciplinárna spolu-

práca a hľadanie presahov do iných profesií. Spoločne vyhrali niekoľko významných medzinárodných súťaží, vďaka čomu realizovali viacero úspešných projektov. Art2architecture sa neskôr transformoval na FoRM Associates, ktorý ma za sebou širokú škálu projektov urbánneho dizajnu, krajinnej tvorby a urbanizmu. V súčasnosti vedie novú konzultačnú dizajnovú platformu Marko&Placemakers postavenú na princípe miestotvorby a parametrického urbanizmu (www.markoandplacemakers.com).

Vybrané projekty:

- Trafford Wharf, promenáda, Manchester
- Green and Blue DNA, urbanistická stratégia, Kyjev
- Northala Fields, mestský park, Londýn
- Isolyatsia Landscape Park, kultúrny krajinný komplex, Doneck
- Irwell River Park, urbanistická stratégia, Manchester
- Bull Ring Wands, námestie a umelecký objekt, Birmingham
- Zelený Starý most, ideová štúdia, Bratislava
- Three Rivers Park, urbanistická stratégia, Pittsburgh

vzniká aktivitami „zhora“ i „zdola“. Je výborné, že si verejnosť vytvára názor a formuluje požiadavky, na druhej strane až kvalita návrhu a realizácie v konečnom dôsledku rozhodne o tom, či bude vzniknutý priestor dobrý. Tvorca priestoru vďaka týmto aktivitám dostane priestor, čo verejnosť od riešenia očakáva. A nielen to – je to kontinuálna formulácia zadania, jeho spresnenie a následné stotožnenie sa so zadaním. Ak chceme dobré odpovede, musíme byť spokojní s otázkami.

Sú investori ochotní pozmeňovať svoj zámer v závislosti od mienky verejnosti?

Samozrejme, investor potrebuje poznať názor verejnosti, úspech jeho projektu priamo závisí od toho, ako ho verejnosť prijme. Už sa skončili časy, keď prišiel veľký investor, vybudoval obrovskú štvrt' a trh bol schopný priestory pohltiť takmer bez ohľadu na ich kvalitu. Investori dnes robia menšie projekty a starostlivo zvažujú všetky okolnosti, aby im neostali priestory prázdne. Tu sa vytvára šanca, ako sa začať dívať na problém inak. Je tu zrazu priestor pre nové formy a modely rozvoja a regeneráciu mesta.

Kde je hranica medzi tým, kedy má architekt prijať požiadavky verejnosti a kedy zase presvedčiť verejnosť o novom koncepte? Do akej miery je architekt novátorom a do akej nasledovníkom potrieb investora, verejnosti a trhu?

Architekt nemôže byť vazalom existujúcich požiadaviek – musí byť o krok vpred a ukazovať riešenia, ktoré idú nad rámec požiadaviek okolia. Keď príde s projektom, ktorý uspokojí verejnosť a investora a prinesie dobrý koncept, o ktorom vie presvedčiť, je to najlepší predpoklad úspechu. Budúci užívateľia sa v dialógu s architektom stávajú spoluautorom zadania projektu. Koordinovaná a dobrá komunikácia je nevyhnutná. Je zaujímavé, že verejnosť vie rezolútne povedať, čo si v území nepraje, ale keď sa ich pýtame, čo by tam chceli mať, ostávajú v rozpakoch a zvyčajne spomenú len dostatok zelene. Prítom zeleň môže byť úplne nefunkčná, izolovaná či môže vytvárať asociálne prostredie. Urbanisti a architekti by mali pomocou dialógu pomôcť užívateľom formulovať zážitok, aký by z priestoru chceli mať, a až potom sa na konkrétnom projekte vyladí funkcia. Práca s verejnosťou je inkluzívny, a nie exkluzívny proces. Ak

je však nekoordinovaný, paradoxne sa stáva, že nepočetná skupinka ľudí s hlasným prejavom sa presadí na úkor mlčiacej väčšiny. Preto je vhodné vybrať zástupcov rôznych záujmových skupín s odlišným pohľadom na vec a s nimi pri projekte pracovať, aby sa nestratila spätná väzba skupín, ktoré by za iných okolností do dialógu nevstúpili.

Pôsobenie niektorých slovenských aktivistických skupín, ktoré sú proti akýmkoľvek projektom v území, spôsobilo, že investor alebo samospráva prestávajú mať záujem o participatívne plánovanie.

Žiaľ, je to tak, aktivisti niekedy nevstupujú do procesu proaktívne, ale deštruktívne. Môže to spôsobiť, že súkromný investor prestane mať záujem konzultovať svoj zámer s verejnosťou, čo v konečnom dôsledku môže poškodiť všetkých – jeho i verejnosť. Týmto automaticky neospravedlňujem zámernú a špekulatívnu netransparentnosť zo strany niektorých investorov a developerov. V Británii je normálnou praxou, že investor venuje práci s verejnosťou veľkú pozornosť. Nie je výnimkou, že sa venuje systematickej a dôkladnej verejnej konzultácii s prvkami participatívneho procesu, ktorý je v Británii zákonným postupom pri projektoch financovaných štátom. Samozrejme, tok peňazí nie je plynulý a menia sa aj podmienky trhu, a tak investor potrebu-

je realizovať svoj investičný zámer v ten preňho najvhodnejší okamih. Preto by mal s takouto zdĺhavejšou prípravou vopred počítať a mesto by mu malo za seba garantovať určitý časový horizont postupu schvaľovania.

Je to optimálny prípad možno bežný v Británii. No pri našich rozhodovacích procesoch investor nemá istotu, že ak splní všetky náležitosti, podarí sa projekt realizovať v konkrétnom čase, navyše nemá vopred ako zistiť výšku vyvolaných investícií. To zvyšuje riziko jeho investičného zámeru.

Práve preto sa tak rôznia názory na zvýšenú potrebu regulovať stavebný rozvoj či naopak na úplnú dereguláciu. Stáva sa, že investor priam vyžaduje v meste presne určené regulatívy, aby vedel, či svojím zámerom spĺňa požiadavky a či sa mu ho vďaka tomu podarí presadiť. Je úplne prirodzené, že investori chcú na projekte zarobiť, je to ich práca. Celé je to opäť o konštruktívnej komunikácii. Netreba sa baviť o tom, čo nechceme a čo je pre jednotlivé strany neprierodné, ale o tom, čo je spoločný benefit, kde sa naše predstavy stretávajú. Často som prekvapený, ako ľahko sa rozdielne záujmy presunú do osobnej roviny a proces sa takto okamžite zablokuje. Neriešme „problémy“, riešme spoločný záujem. Vždy sú prekážky, na ktoré sa dá vyhovoriť, kto však chce uspieť, nech hľadá a formuluje riešenia.

Spomenuli ste, že dnes už nemôžeme tvoriť mesto len „veľkým urbanizmom“ a architektúrou v ňom umiestnených solitérov, že základ mesta tvorí určitý tmel. Čo tým tmelom máte na mysli?

Všetko to, čo bolo doteraz akoby zabudnuté, nikomu to nepatriło a nikto sa o to nestaral. Na Slovensku poznáme súkromné vlastníctvo po hranicu svojho plotu a potom to cudzie, verejné, ničie, k čomu nemáme vzťah. Vzťah k verejnemu nevybudujeme za rok ani za dva. Práve zapájaním verejnosti do rozhodovania, údržby, budovaním spoluzodpovednosti treba naštartovať proces občianskeho záujmu. Ide o akýsi pocit mentálneho vlastníctva, ktoré nemá nič spoločné so zápisom v katastri. Aj pre investora je zaujímavé posilňovať tento aspekt priestoru – svoj projekt lepšie zhodnotí, ak bude mať konečný kupec k danej lokalite dobrý vzťah. Tento vzťah však vždy existoval, no v nedávnej histórii sa táto kontinuita prerušila.

Kedy a ako sa pretrhol náš vzťah k verejnemu priestoru?

Modernisti si uvedomovali význam verejného priestoru a práve preto otvorili tradičnú mestskú zástavbu a uvoľnili priestor na verejné priestranstvá. Paradoxne sa tento voľný priestor nevyplnil mestotvornými funkciami, ale len automobilovou infraštruktúrou. Miesto siete verejných priestorov, živých ulíc,

Súľpy s „listami“ vejcúci vo vetre a odrážajúce obraz z verejných priestorov centra Bull Ring v Birminghame oživujú priestor námestia a jeho okolia.

Projekt ateliérov FoRM Associates a AID Architects revitalizuje bývalú priemyselnú oblasť v Donecku. Kruhový park obsahuje 45 metrov vysokú haldu trosky z ŕažby uhlia.

parkov a námestí máme medzi domami len cesty a parkovanie. Je zarážajúce, že dodnes má pri verejných priestranstvách rozhodujúce slovo dopravný inžinier. Mestský priestor má plniť oveľa dôležitejšie funkcie, než je presúvanie sa autami. Väčšie cesty a viac parkovísk mestá nezachráni, skôr naopak. Prinesie to viac áut, problémov a deštrukciu mesta. Toto už vieme 15 – 20 rokov, a stále sa v našom správaní nič nezmenilo. Niekedy položarťom hovorím, že cesta k náprave vedie asi už len cez kolaps. Aby sme zabránili takémuto vývoju, musí mať územné plánovanie dve základné zložky. Prvou je samotné plánovanie „zhora“ vrátane určenia strategických cieľov a vízie rozvoja všetkých zložiek mesta. Do nej určite patrí integrovaná verejná doprava a podpora cyklickej infraštruktúry. Paralelne v mestách prebieha plánovanie „zospodu“, mestotvorba, akupunktúra dôležitých mestotvorných bodov, vytváranie pohody mesta z pohľadu obyvateľa.

Územný plán ako prvá zložka by však mal túto druhú zložku budovania umožniť, počítať s ňou a napomáhať jej.

Samozrejme, myslím si, že územný plán by mal byť živý dokument a mal by mať určitú parametrickú podobu pracujúcu s prichádzajúcimi informáciami zo všetkých rovín a umožňujúcu pretvárať mesto i pri meniacich sa podmienkach. Digitalizované formy zbierania a vyhodnocovania dát sa neuveriteľne rozvíjajú a sú čoraz presnejšie a sofistikovanejšie. Územný plán má síce sledovať určité základné vízie a strategické ciele, no nemal by strnulo určovať spôsob,

ako ich dosahovať. Správne odhadnúť mieru flexibility a regulácie je pre mesto principiálnou úlohou. Flexibilitu však nemám na mysli vágne a generické formulácie, ktoré sa dajú vysvetliť podľa toho, komu, čo a ako vyhovuje, ale ako správne určovať rozvoj mesta i pri meniacich sa premenných.

To vyžaduje istú všeobecnú spoločenskú úroveň a nepodplatiteľného úradníka presadzujúceho verejný prospech, aj keď je regulatív „ohýbatel'ný“.

Zlé projekty bývajú výsledkom nesystémového rozhodovania a slabšej kontroly. Flexibilita sa úradníckym strnulým postupom nedá dosiahnuť. A „kreatívnym rozhodovaním“ vo vlastný prospech už vôbec nie. Je to aj otázka motivácie – a to nielen platu, ale aj radosti z toho, že sa podarilo dobré riešenie. Nepamätám si na jediný projekt na Slovensku, na ktorý by sa všetci tešili a podporovali ho. Skôr naopak. V Londýne, ktorý je oveľa komplexnejší, som takéto projekty osobne zažil a viem, že je to pre mesto a jeho obyvateľov psychologická nevyhnutnosť.

Spomínali ste, že v meste netreba prvoplánovo a presne určovať formy, ale skôr zážitky, aké by ľudia z mesta mali mať – a až potom hľadať riešenia, ako ich dosiahnuť.

Ako hovorí Jan Gehl, najlepším indikátorom kvality miesta je prítomnosť ľudí. Ľudia animujú mesto, mesto musí byť také, aby im to umožnilo. Zároveň každý okamih života mesta musí umožňovať rôzne scenáre jeho vlastnej budúcnosti. Aj čerstvo zrealizovaný

projekt by mal počítať s tým, že tu život bude pokračovať svojou cestou a že projekt neostane zakonzervovaný v podobe z času jeho kolaudácie. Navyše ak sa projekt presadí v participačnom procese, je veľká pravdepodobnosť, že sa lepšie ujme. Ľudia si ho obľúbia a dotiahnu jeho koncept vo forme spoločných zážitkov a príbehov. Verejné priestory by nemali byť v meste len ostrovčekmi podľa toho, kde sa čo podarilo, musia byť vzájomne prepojené, integrované do svojho okolia tak, aby vytvárali nielen fyzickú, ale aj mentálnu kontinuitu. Uvažujem dokonca nad tým, že aj pri vývoji navigačných aplikácií pre smartfóny by nemali chýbať urbanisti. Keď si návštevník, povedzme, povie, že sa chce ísť zabaviť, stretnúť mladých ľudí, mal by v nich nájsť sieť miest, kam sa vybrať. Pre mestotvorcov je takáto forma psychogeografie mimoriadne dôležitá.

Ak hovoríte o psychológii mesta, čo pre vás znamená charakter miesta?

Charakter miesta je najvyššou kvalitou priestoru a je to niečo, čo je najťažšie vytvoriť. Charakter vytvára špecifickú identitu miesta v rôznej mierke, dokonca ovplyvňuje ekonomický potenciál územia. Je to značka, logo, ktoré predáva. Mestá budujú svoju identitu, ktorou súťažia o svojich obyvateľov a návštevníkov a z toho vyplývajúci ekonomický potenciál. Charakter a atraktivnosť môžu mať aj negatívny dosah, ak naštartujú proces nekontrolovateľnej gentrifikácie, ktorá v konečnom dôsledku môže zlikvidovať dôležitú sociálnu diverzitu. Pre mestá, ako je aj Londýn, je hlavne problematická strata vrstvy tzv. key workers – ľudí,

ktorí pracujú v službách verejného sektora a nemôžu si dovoliť agresívne zvyšovanie cien. V tomto prípade je potrebná podpora dostupného bývania, ktorú reguluje a koordinuje samospráva.

V našich mestách je zaujímavé, že v jednom paneláku žijú vedľa seba profesor aj vodoinštalatér.

Je to naozaj niečo, čo sa v iných mestách len tak nevidí. V európskych mestách vznikajú často monokultúrne getá, čo môže viesť k rozpadu sociálnej infraštruktúry. Tým, že naše sídliská zdedili širokú sociálnu štruktúru – diverzitu, sú udržateľnejšie. Netreba zabúdať, že tento stav nie je výsledkom plánovania, ale prirodzeného historického vývoja. Sám som bol prekvapený, ako sa na sídliskách upevňuje komunitný spôsob života. Naopak centrá trochu strácajú. Mnohí odchádzajú bývať do predmestí.

Navyše naše mestá majú obrovské množstvo nevyužitých verejných priestranstiev, s ktorými sa ešte dá niečo robiť.

Je to veľký potenciál, ale kým nevznik-

ne spoločenský tlak a požiadavka niečo s nimi urobiť, zostávajú tieto priestory zanedbané, zabudnuté a nesprávne využívané. Prvé praktické príznaky prebúdajúceho sa spoločenského vedomia už existujú. Vznikajú občianske združenia, architekti a urbanisti prichádzajú so zaujímavými riešeniami. Tieto aktivity však potrebujú nabráť kritickú masu potrebnú na konkrétnu fyzickú zmenu.

Tu sa často odieka toľkokrát spomínaná mantra – „kde na to vziať peniaze“.

Toto je zaujímavá téma. Riešenie vidím v kombinovanom vlastníctve. Verejný priestor sa bude musieť privatizovať. Nie však v takom zmysle, že sa rozparceluje a predá investorom. Verejný priestor sa môže napríklad dať na určitú dobu do prenájmu obyvateľom, ktorí sa oň budú starať, alebo investorovi, ktorý bude viazaný realizovať na danom území verejnoprospešné projekty. Na to, samozrejme, treba vytvoriť určitý legislatívny rámec, ktorý by takého zmiešané formy vlastníctva

umožňoval a podporoval. Napríklad samospráva New Yorku, ktorá sa nestíha starať o verejné priestory, ich prenájom spoločnostiam obyvateľov, samostatným právnym subjektom združujúcim obyvateľov. Mestu sa to oplatí, lebo im platí menej, ako by pýtala súkromná firma. Má to aj ten efekt, že obyvatelia si k priestoru vytvoria ešte bližší vzťah, cítia sa spoluzodpovední za dianie v území a zvyšuje sa tým aj bezpečnosť. Ak by sme chceli tento úspešný systém presadiť aj u nás, mali by sme vytvoriť pracovné skupiny s odborníkmi z rôznych oblastí, ktoré by vedeli navrhnúť, ako by ho bolo treba adaptovať na naše podmienky. No miesto toho naše mestá predávajú aj tie posledné a často strategické mestské pozemky, na ktorých potom nedokážu zabezpečiť realizáciu dôležitých projektov verejného významu.

Ako by podľa vás mal vyzeráť vzťah politikov a odborníkov?

Medzi politikmi a odbornou verejnosťou by mala fungovať užšia komunikácia. Politik nesie politickú zodpovednosť za rozhodnutia, ktoré musí robiť. No mal by sa oprieť o odborné podklady – je predsa samozrejmé, že sa z neho nemôže za pár dní po zvolení stať skúsený územný plánovač, dopravný inžinier, ekolog aj sociológ. Navyše ak chce na rokovaní zastupiteľstva presadiť svoj zámer, musí mať v ruke presvedčivé argumenty, ktoré majú odborný a spoločenský mandát.

Na Slovensku začínam vnímať, že sa zlepšuje vzťah verejnosti k veciam verejným – architekti a urbanisti kreslia mestské zásahy aj bez investora, verejnosť sa viac zaujíma o pripravované projekty...

Aj ja vnímam, že sa ľudia konečne začínajú zmocňovať verejného priestoru. Na to, aby sa však naozaj niečo zmenilo, musí samospráva vytvoriť priestor na to, aby túto verejnú debatu umožnila, akceptovala a zahrnula do procesov rozhodovania o území. Pre samosprávu to môže byť vzácnym zdrojom. Ak sa však táto energia nevyužije a nezrealizujú sa konkrétne zmeny v území, môže sa stať, že medzi verejnosťou nastane dezilúzia a apatia, ktorou je už teraz spoločnosť nasiaknutá. Niektoré zmeny a zásahy, ktoré dokážu významne

Víťazný súťažný projekt regenerácie nábrežia rieky Irwell v Manchestri. Rieka pôsobiaca v meste ako bariéra sa stáva príjemným miestom stretnutia ľudí.

oživíť prostredie, nepotrebujú obrovský rozpočet – vysadiť pár stromov, spraviť na dôležitom mieste priechod pre chodcov či osadiť lavičku. Takéto akupunktúrne zásahy, ktoré zlepšia vzťah samosprávy a občana, by mali byť logicky integrované do strategickej koncepcie verejných priestorov, ktorá stále neexistuje. Chápeť starostov, že majú hlavu v smútku z financií, keďže majú napríklad realizovať obchvat či inú finančne náročnú stavbu. No je nezmysel preto zastaviť tieto lacné a účinné zásahy a umŕtvíť tak rodiači sa záujem verejnosti o rozvoj svojho prostredia.

Kto by mal koordinovať aktivity verejnosti a zabezpečiť, aby sa výsledky týchto projektov zhodnotili pri rozvoji mesta?

Určite by to malo byť špecializované oddelenie pod samosprávou, ktoré bude mať na starosti komunikáciu a koordináciu s občianskymi iniciatívami. Myslím, že sa medzičasom takéto niečo napríklad na bratislavskom magistráte už aj deje. Hlavne by sa mali urobiť systémové zmeny v legislatíve, a preto je potrebná aj politická vôľa. Mesto potrebuje okrem územného plánu stratégiu verejných priestorov, ktorá môže fungovať vo viacerých praktických rovinách. Na druhej strane aj aktivisti samotní by mali zlepšiť vzájomnú koordináciu vstupovať do procesu, aktívne behať na samosprávu a dohodnúť formu realizácie zmien. Navrhnuť projekt je na ceste k jeho realizácii niekedy ten najjednoduchší krok, no až prejsť k jeho realizácii je reálnym výsledkom celej snahy. Bez motivácie a vytrvalosti jednotlivcov sa aj tak nič nezačne. Moje uznanie patrí ľuďom, ktorí napriek neuveriteľným a niekedy absurdným prekážkam dotiahnu projekty do úspešného konca.

Sú verejné zákazky pre architekta zaujímavé?

Obstarávanie verejných zákaziek je, žiaľ, často nastavené tak, že súťažné podmienky vylúčia drvivú väčšinu ateliérov už v prvom kole. A tak sa o získanie verejných zákaziek zvyčajne uchádza takmer vždy tá istá skupina veľkých ateliérov, ktoré zabezpečia nízku cenu korporátnym, už mnohokrát opakovaným a len jemne prispôbeným dizajnom. Verejné zákazky potom

Promenáda pred Britským múzeom vojny pri prístave Trafford v Manchestri realizovaná v roku 2011

zvyčajne vzdávajú hold priemernosti – a to by tak vzhľadom na to, že ide o verejné financie, nemalo byť. Poslaním architektúry je hľadať nové, jedinečné riešenia pre dané miesto, nie osádzať vopred pripravené projekty. Ak sa vynakladajú verejné zdroje na architektúru, malo by ísť naozaj o architektúru. Menšie ateliéry a mladí architekti sa na verejné zákazky veľmi nespoľiehajú, skôr často pracujú tak, že si najprv vymyslia, ako projekt financovať. Sadnú do auta, hľadajú prieluky a zisťujú, komu patria a či by tam nebol potenciál ponúknuť a realizovať dobrý projekt. Táto kríza robí z architektov opäť staviteľov a manažérov, núti ich myslieť neštandardne. Z istého pohľadu je to dobre.

To sme sa však na škole neučili a veľa sa v tom nezmenilo asi ani dnes.

Práve preto by bolo viacstranne prospešné, keby naše školy rozšírili

študijné programy a stali sa z nich akési výskumné centrá na podporu napríklad samospráv, ktoré na svoj vlastný výskum nemajú čas ani financie. Školy by mohli overovať konkrétne prípady z našich miest a navrhovať samospráve nové riešenia a postupy. Keď som skončil školu, mal som o profesii architekta veľmi skreslenú predstavu: myslel som si, že najprv niečo navrhnem, potom mi to postavia a následne tam už len budem hrdý chodiť a občas niečo preleším. Až prácou na projektoch z iných oblastí som pochopil, že architekt prichádza k územiu, ktoré sa práve nachádza v konkrétnom štádiu vývoja. Nezačína z bodu nula, ale pripája sa do už existujúceho procesu a uvažuje, ako pozitívne ovplyvní jeho budúcnosť. Architekt je akýsi scénograf budúceho rozvoja priestoru. A práve preto, že sa požiadavky spoločnosti čoraz rýchlejšie menia, architektúra by mala byť adaptabilnejšia, kontextuálnejšia a zodpovednejšia bez straty invenčnosti.

Igor Marko: Let's not address "problems", let's address common interest

Igor Marko is a Slovak architect who has been working in London since 1996. He is a founding member of the London architecture studio, FoRM Associates and has to date completed a number of significant and successful projects. At present he is opening a new creative and consulting platform, Marko&Placemakers. He is engaged in urbanism, urban regeneration and interdisciplinary projects on the borders of architecture, urban development and fine art. His calling card is a fusing of architecture and fine art. In his work he attempts to erase the borders between the individual professions and thus ensure the integrity of every project from beginning to end. He keeps his eye on happenings in the area of architecture and land planning in Slovakia and thanks to the possibility to compare the processes of land use decision-making here and abroad, he sees many things with an inspiring overview.